

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la redactiuni.

Anulu II.

Blasiu 15 Octobre 1888.

Nr. 2.

Partea besericésca.

Momentulu consacrariei eucharistice si epicles'a liturgiiloru resaritene.

Unu studiu liturgico-dogmaticu de Dr. Victoru Szmigelski.

(Continuare din Nr. 1).

II.

Preotulu a rostitu preste pane si vinu cuvintele Mantuitoriului nostru, si dupa cele ce am espusu mai la dealu, consacrarea eucharistica s'a seversitu, si pre altariu nu se mai afla pane si vinu, ci preacuratulu trup si preapretiosulu sange alu Domnului nostru Isusu Christosu. Cu tote acestea aflamu, cà mai in tote liturgiile resaritene urmeza acum o rogatiune insocita de anumite actiuni ceremoniale a dese ori forte solemne, in care preotulu se rógala la Domnedieu Tatalu séu une ori la Domnulu nostru Isusu Christosu, cà se tramita pre Spiritulu seu celu santu preste darurile sacrificiale cele puse in ainte si astu feliu se le prefaca in trupulu si sangele Domnului nostru Isusu Christosu. Rogatiunea acést'a se numesce *Epicles'a* séu *Invocarea Spiritului santu*.

Rogatiunea acést'a frumoasa a liturgiiloru resaritene se imbraca in forme verbale diferite. Reproducu aci cate va dintre formele acestea.

Cea mai vechia dintre tote liturgiile acelea, cari ni-su cunoscute, e ce'a ce se reproduce in asia numitele Constitutiuni apostolice¹⁾. Aci se dice, cà ea ar' fi chiaru de origine apostolica. Desi nu se póte demonstrá asertiunea acést'a, totusi se póte demonstrá celu pucinu atata, cà liturgi'a acést'a in véculu alu

doilea a fostu in usu¹⁾. Ea se numesce *Liturg'i'a Constitutiuniloru apostolice*. Intre'ns'a preotulu se rógala astu feliu:

Te rogamu, se privesci cu gratia pre darurile acestea puse in aintea ta, tu Domnedieule, care nu ai lipsa de nimic'a, si se le primesci cu bunavointia intru onorea Christosului teu, se tramiti pre Santulu teu Spiritu preste jertfa acést'a, preste marturi'a patimeloru Domnului Isusu, cá se apára panea acést'a trupulu Christosului teu si potirulu acést'a sangele Christosului teu, cá cei ce se impartasiescu dintr'ensulu, se se intaresca spre pietate, se castige iertare de peccate, se scape de diavolu si de ratacirea lui, se se imple de Spiritu santu, se se faca demni de Christosulu teu si se castige viatia eterna, fiindu impacatu cu ei, Dispunetoriule a-totu-tienetoriu²⁾.

In liturg'i'a coptica a s. Basilii:

Preotulu va dice Invocarea: *Rogamu-te pre tine, Christose, Domnedieulu nostru, noi nedemni servii tei peccatosi, si ne inchinamu tie prin bunavointi'a*

¹⁾ V. Renandot l. c. Disertatio de liturg. orient. origine p. X.

²⁾ Ap. Const. l. c. cap. 12 la J. B. Cotelerius, Ss. Patrum, qui temporibus apostolicis floruerunt etc. Vol. I. ed. II. Amstelaedami p. 407: *Ἀξιούμεν σε, ὅπως ἐμμενῶς ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὰ προκειμένα δῶρα ταῦτα ἐνωπιόν σου, σὺ ὁ ἀνευδὴς θεός, καὶ εὐδοκήσῃς ἐπ' αὐτοῖς εἰς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ καταπέμψῃς τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην, τὸν μάρτυρα τῶν παθημάτων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅπως ἀποφίγη τὸν ἄρτον τούτου σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, ἵνα οἱ μεταλαμβάνοντες αὐτοῦ, βεβαιωθῶσι πρὸς ἐνσβερίαν, ἀφέσεως ἁμαρτημάτων τύχῳ, τοῦ διαβόλου καὶ τῆς πλάνης αὐτοῦ φροσῶσι, πνεύματος ἁγίου πληρωθῶσιν, ἄξιοι τοῦ Χριστοῦ σου γένηνται, ζωῆς αἰωνίου τύχῳ, σοῦ καταλλαγέντος αὐτοῖς, δέσποτα παντοκράτος.*

¹⁾ Ap. Const. L. VIII.

bunătății tale, se vina santulu teu Spiritu preste noi si preste darurile acesteu puse in ainte, si se le santiesca, si se le arete Santele Santiloru tei.

Preotulu va tiené intr'ace'a manile intinse si ridicare in susu, rogandu-se pentru pogorire.

Poporulu va dice: *Aminu.*

Preotulu inaltandu vocea: *Si panaa acést'a, va insemná panaa de trei ori cu semnulu crucei, se o faca trupulu celu santu, va plecá capulu seu si cu man'a va aretá trupulu, Domnului Domnedieului si Mantuitoriuului nostru Isusu Christosu, celu ce se dá intru iertarea pecatelor si viat'á eterna, celui ce 'lu va primí.*

Poporulu: *Aminu.*

Preotulu va insemná potirulu de trei ori cu semnulu crucei si va dice: *Si potirulu acest'a, sangele pretiosu alu legeri tale celei noue, atunci va aretá spre trupulu si sangele pretiosu, alu Domnului Domnedieului si Mantuitoriuului nostru Isusu Christosu, care se dá intru iertarea pecatelor si viat'á eterna, celoru ce 'lu voru primí.*

Poporulu: *Aminu.*

Preotulu: *Fá, Domne, se fimu demni a ne impartási cu santele tale, spre santirea trupurilor, sufletelor si spiriteloru nostre, se fimu unu trup, si unu spirit, si se ajungemu la mostenire si parte cu toti santii tei, cari dintru inceputu ti-au placutu tie¹⁾.*

In liturgi'a sira a s. *Jacobi fratehii Domnului:*

Diaconulu: *Catu de infricosiata este or'a acést'a: catu de de temutu este tempulu acest'a, iubitii miei, in care Spiritulu celu viu si santu sosese din inaltimile sublime ale ceriului, pogora si se asedia pre Eucharisti'a acést'a pusa in sanctuarium, si o santiesce: fiti cu frica si cu cutremuru, standu si rogandu-ve. Pace se fia cu noi, si securitatea lui Domnedieu Parintelui nostru alu toturoru, se strigamu si se dicemu de trei ori: Domne indura-te.*

Preotulu plecandu-se dice *Invocarea Spiritului santu: Indura-te spre noi, Domnedieule Parinte a-*

¹⁾ In versiune latinesca la Renaudot l. c. T. I. p. 16. (Sacerdos dicit Invocationem) Rogamus te, Christe Deus noster, nos peccatores indigni servi tui, et adoramus te per beneplacitum bonitatis tuae, ut adveniat Spiritus sanctus tuus super nos, et super haec dona proposita, et sanctificet ea, efficiatque ea Sancta Sanctorum tuorum (Ita Copt. et Gr.: *zai avadei'zai a'zia ay'lon*). (Habebit Sacerdos interea manus expansas et sursum sublatas, interpellans pro illapsu. Dicit populus): Amen. (Sacerdos elevans vocem): Et panem quidem hunc (ter panem cruce signabit), faciat corpus sanctum, (inclinabit caput suum et manu corpus innuet), ipsius Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, quod datur in remissionem peccatorum, et vitam aeternam, ei qui illud percipit. (Populus): Amen. (Sacerdos calicem ter cruce signabit et dicit): Et hunc calicem, sanguinem pretiosum novi Testamenti tui, (tunc corpus et sanguinem pretiosum designabit), ipsius Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui datur in remissionem peccatorum et vitam aeternam illis qui illum percipient. (Populus): Amen. (Sacerdos): Fac, Domine, ut digni simus communicandi sanctis tuis, ad sanctificationem corporum, animarum, spirituumque nostrorum, ut simus corpus unum, spiritusque unus, sortemque et partem consequamur cum omnibus sanctis tuis qui ab initio tibi placuerunt.

totu-poternice, si tramite pre santulu teu Spiritu, Domnulu si de viatia facutoriulu, carele e cu tine de acel'a-si scaunu, si cu Fiulu de ace'a-si imperatia, de o fintia si impreuna eternu; carele a graitu prin Lege si prin Profeti si prin Testamentulu teu celu nou; carele a pogoritu in tipu de porumbu preste Domnulu nostru Isusu Christosu, in riulu Jordanului: carele a pogoritu preste santii Apostoli in tipu de limbi de focu.

Poporulu: *Domne indura-te, de trei ori.*

Preotulu: *Cá venindu se faca panaa acést'a, trupulu de viatia facutoriulu, trupulu mantuitoriu, trupulu cerescu, care se deé sufletelor si trupurilor mantuire, trupulu Domnului Domnedieului si Mantuitoriuului nostru Isusu Christosu, intru iertarea pecatelor si viat'á eterna celoru ce-lu primescu.*

Poporulu: *Aminu.*

Preotulu: *Si mestecarea, ce este in potirulu acest'a, se o faca sangele noului Testamentu, sangele mantuitoriu, sangele de viatia facutoriulu, sangele cerescu, sangele, care se deé sufletelor si trupurilor mantuire, sangele Domnului Domnedieului si Mantuitoriuului nostru Isusu Christosu, intru iertarea pecatelor si viat'á eterna celoru ce-lu primescu.*

Poporulu: *Aminu.*

Preotulu: *Cá se fia noue si toturoru celoru ce primescu dintr'ensele si se voru cuminecá cu ele, spre santien'á sufletelor si trupurilor, spre aducerea fruptelor de fapte bune etc¹⁾.*

Epicles'a liturgiiloru grecesci ale ss. *Joanu Crisostomu si Basiliu celu Mare* o presupunu de cunoscuta²⁾.

Esemplele acestea ni-su de ajunsu, cá se scimu de o cam data, ce intielesu potemu dá Epiclesci. Vomu lasá pedanteri'a la o parte si nu ne vomu acatiá

¹⁾ Latinesce la Renaudot l. c. T. II. p. 33 ur.: (Diaconus): *Quam terribilis est haec hora: quam timendum tempus istud, dilecti mei, quo Spiritus vivus et sanctus ex excelsis sublimibus coeli advenit, descendit et illabitur super Eucharistiam hanc in sanctuario positam, eamque sanctificat: cum timore et tremore estote, stantes et orantes. Pax nobiscum sit, et securitas Dei Patris omnium nostrum, clamemus et dicamus ter. Kyrie eleison.* (Sacerdos inclinatus dicit invocationem Spiritus sancti): *Miserere nobis, Deus Pater omnipotens, et mitte Spiritum tuum sanctum, Dominum et vivificantem, qui tibi throno aequalis est, et filio aequalis regno, consubstantialis et coaeternus; qui locutus est in Lege et Prophetis et Novo Testamento tuo; qui descendit in similitudine columbae super Dominum nostrum Jesum Christum, in Jordane flumine: qui descendit super Apostolos sanctos in similitudine linguarum ignis.* (Populus): *Kyrie eleison (ter).* (Sacerdos): *Ut adveniens efficiat panem istum, corpus vivificum, corpus salutare, corpus coeleste, corpus animabus et corporibus salutem praestans, corpus Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, in remissionem peccatorum et vitam aeternam accipientibus illud.* (Populus): *Amen.* (Sacerdos): *Et mistum quod est in hoc calice, efficiat sanguinem Testamenti Novi, sanguinem salutarem, sanguinem vivificum, sanguinem coelestem, sanguinem animabus et corporibus salutem praestantem, sanguinem Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi: in remissionem peccatorum et vitam aeternam suscipientibus illum.* (Populus): *Amen.* (Sacerdos): *Ut sint nobis et omnibus qui ex illis accipient, isque communicabunt, ad sanctitatem animarum et corporum, ad fructificationem operum honorum etc.*

²⁾ V. Liturgiurulu l. c. pp. 91 urr. si 136 urr.

de terminii dubii ἀποφήνη (se apúra) si ἀναδείξη (se arete) din liturgi'a Constitutiuniloru apostolice si din cea coptica a s. Basiliu, ci avendu in vedere, că tote cele alalte liturgii resaritene, cari cuprindu Epicles'a, folosescu intr'ens'a termini de cei mai chiari, vomu dá acestoru termini acelu intielesu, care se esprima in liturgi'a s. Joanu Crisostomu: *Fă adeca panae acést'a pretiosu trupulu Christosului teu, éra ce este in potirulu acest'a, pretiosu sangele Christosului teu, prefacundu-le cu Spiritulu teu celu santu.*

Noi recunoscemu prin urmare, că in liturgiile resaritului preotulu, dupa ce a rostitu cuvintele domnediesci *Luati mancati etc.*, se mai róga in Epiclesa, cá Domnedieu cele puse in ainte se le prefaca in trupulu si sangele Domnului nostru Isusu Christosu. Dara precum vomu vedé mai la vale, acést'a pre noi nu ne indémna nici ne silesce se privimu Epicles'a de forma a s. Eucharistie séu, ce totu un'a este, se ascriemu cuvintelor Epiclesiei poterea de a consacrá panae si vinulu. Noi din contra tienemu invetiatur'a ace'a, care s'a tienutu in beseric'a catolica totu de un'a si s'a tienutu si la noi dela inceputulu s. Uniri incóce, precum aréta cuvintele sinodului celebratu sub episcopulu Joanu Pataki la an. 1725: *Jara pintru nesce cartiéli carele au esítu acum'a de curendu din tiar'a rumanesca din Rómnicu, si se chiama Invetiatura besericeasca de cele 7 taine, inca socoti seborulu, că óre unde se voru gasi in tiar'a Ardelului fie la mirenu fie la popa, dela toti se se iá, si se nu fie slobodu a tiné nimerui, că au invetiaturi multe cá acele, cari suntu in alenulu legi Crestinesci si a sfintelor seboru, pe cum se vede numai de a colo unde díce, că se sfintiesce agnetiulu cu aceste cuvinte, adeca fă panii'a aceast'a cinstitu trupulu Christosului teu iproci; macaru că tótu sfint'a scriptura Cluciulu, liturgi'a si alte cărti ale legi pravoslavnice grecesci asiá ne arata si ne spune că nu cu acele ci cu aceste cuvinte se sfintiesce luati, mancati, acest'a este trupulu mieu alu le: si potirulu: iara beti dintra cest'a toti iproci: dreptu acei-a se oprescu acele carticele, că au tocmel impotiv'a invetiaturiloru cestoru adeverate iproci ¹⁾.*

Canonulu acest'a afara de ace'a, că esprima credinti'a besericee catolice, ne mai spune si credinti'a, care s'a nascutu si pre incetulu s'a generalisatu intre crestinii resariteni, dupa ce s'au desbinatu ei de catra Rom'a.

(Va urmá).

Sant'a Evangelia.

(Continuare din Nr. 1)

Că in ordulu cetirei evangelielor se nu se faca sminte, este se se insemne, că septemanile

¹⁾ Canonele sinodului dein 1725. c. 4. la Nic. Nilles, Symbolae ad illustr. hist. eccl. orient. in terris coronae s. Steph., Oeniponte 1885 T. I. p. 468.

inainte de Rusalie adeca dela Pasci pâna la Rusalie se numera *de Domineca pâna Sambata*, éra incependu de Luni dupa Rusalie, septemanile se numera „*de Luni pâna dominec'a ser'a*“.

In urma mai suntu inca *11 Evangelie* numite ale Inviarei, cari in modu continuativu se cetescu la officiulu manecarei.

Deóra-ce la cetirea acestora inca este de a se observá o regula ficsa si dupa-ce adese se poté observá că preotimea deosebitelor parocie in un'a si ace'asi domineca, cetesce alta evangelia a inviarei, — sedusi fiindu mai alesu de cele ce in dominec'a Vamesiului se dice că „*Evangelii'a Manecarei 11 si versu 8-le*“ cugetandu că pre acesta Domineca in totu anulu asia are se fia; afflu de lipsa a tractá in cele urmatórie despre computarea, respective regul'a aflarei celoru 11 evangelie si a versuriloru corespundietórie.

Referitoriu la computarea din cestiune mai 'nainte de tote este de a insemná:

a) că ordulu evangelielor Inviarei dela Manecare, se incepe din Dominec'a I dupa Rosalie, séu din Dominec'a tuturoru santiloru, — Éra

b) seri'a tonurilor (de 8) la cantari, carea se indrépta dupa evangeliile Inviarei, se incepe in Dominec'a II dupa Rusalie, séu cu o septemana mai tardiu decatú evangeliile Invierei.

Avendu-le aceste totu-deauna in aintea ohiloru usioru se vá pote affá si evangeli'a Inviarei si tonulu ce ar' cadé pre Dominec'a Vamesiului si a Fariseului. Metodulu e acest'a:

Numeramu câte domineci suntu din dominec'a Toturoru Santiloru pâna in domineca Vamesiului a anului venitoriu pentru care cercamu.

Aftandu numerulu domineceloru, acést'a lu- impartimu cu 11, si déca dupa impartire afora de quotientu remane ceva, atunci acésta remasitia este numerulu evangeliiei Invierei pentru Dominec'a Vamesiului, — déca inse nu remane nemicu atunci pre acea domineca cade chiaru a 11-a Evangelia a Invierei.

Spre esemплу: Voiescu se sciu că in anulu 1887 a câtea evangelia a Invierei cade pre Dominec'a Vamesiului.

Deci cautu si numeru câte domineci suntu din Dominec'a tuturoru santiloru a anului 1886 pâna in Dominec'a Vamesiului a anului 1887, si afflu că suntu $34:11=3$ si mai remane afara quotientulu 1, deci evangeli'a Inviarei vá fi cea 1.

De voiescu inse se sciu deodata si versulu corespundietoriu atunci:

Numeru din dominec'a II dupa Rosalie pâna in Dominec'a Vamesiului că câte domineci suntu. Numerulu aflatu lu-impertu cu 8, de remane ceva afora de quotientu dupa impartire acelu restu va fi versulu corespundietoriu cercatu, éra de nu remane nemica, versulu vá fi alu 8-le.

Spre exemplu érași cercu pentru 1887 și afiu că din dominec'a II după Rosalie până în Dominec'a Vamesiului sunt 33 domineci $33:8 = 4$, — și restulu 1, deci tonulu corespunditoriu va fi 1.

Versulu îndată lu-afiamu numai de scimu numărulu Domineceloru, de óra-ce la cercarea versului numărulu domineceloru cu unu e mai puțin, decatu cându cercamu pentru evangelia, fiindu-că numărarea se începe cu II Domineca după Rosalie.

Pentru-că se se véda esactitatea acestui computu, fă aci tabel'a urmátoria, din carea se va vedé consonantia între acestu metodu de computare și celu dedusu în „Cronolog'ă pascala¹⁾ a lui Joane Popu.

Tabel'a Computarei evangelieloru învieri și a versului corespunditoriu.

Anulu pentru care cercamu	Numérulu domineceloru dela Dominec'a totolor Sautiloru pâna în Dominec'a Vamesiului				Afiarea vers.				Comput. d. mana lui Damasch.			
	Quotientu	Remanentia	Deci Evang. Învieri pentru Dominec'a Va- mesiulu va fi	Numérulu domineceloru	Quotientu	Remanentia	Deci versulu corespunditoriu va fi	Lit. pascala tabl'a 5	Lucrea	Triodulu	Lit. pascala Tabl'a 4	Evangeli'a Învieri
1877	34:11	3	1	33:8	4	1	1	E	16, 17 Jan.	M	1	1
1878	33:11	3	5	37:8	4	5	5	C	5-6 Febr.	E	5	5
1879	33:11	3	11	32:8	4	11	8	J	21-22 Jan.	C	11	8
1880	33:11	3	5	37:8	4	5	5	Ju	9-10 Febr.	J	5	5
1881	34:11	3	1	33:8	4	1	1	F	1-2 Febr.	Ju	1	1
1882	33:11	3	11	32:8	4	11	8	Zs	17-18 Jan.	F	11	8
1883	34:11	3	5	37:8	4	5	5	S	6-7 Febr.	Zs	5	5
1884	34:11	3	1	33:8	4	1	1	R	28-29 Jan.	S	1	1
1885	33:11	3	11	32:8	4	11	8	V	13-14 Jan.	R	11	8
1886	33:11	3	5	37:8	4	5	5	H	2, 3 Febr.	V	5	5
1887	34:11	3	1	33:8	4	1	1	N	25, 26 Jan.	H	1	1

Mai susu s'a disu, că evangeli'a Învieri se cetesce în modu continuativu, dăra în catu se tiene de dominecele dintre Pasci și Rosalie, aceasta continuitate sufere óresi-care-va schimbare în dominecele între Pasci și Rosalie, în catu desi în Dominec'a după Pasci la Manecare se cetesce evangeli'a I a Învieri, acuma în Dominec'a III se cetesce a 3-a, în dominec'a IV-a a 4-a, — Dominec'a V a 7-a, Dominec'a a VI a 8-a, Dominec'a a VII a 10-a. Deci Evangeli'a a 2, 5 6, și 11 nu se cetesce; ci se lipsescu cu totulu.

Altu-cum fiasce cine trebuie se marturisésca că urmarea evangelieloru Învieri e tare complicata, — pentru-că desi se póte aflá că care evangelia este de a se cetí în Dominec'a Vamesiului, — dăra ordulu cetirei de locu în diu'a de Pasci respective în Dominec'a după Pasci se schimba, — și eu unulu nu am aflatu o regula ficsa și segura, carea ar' fi de a se urmă după aceasta schimbare, — óre adeca, ordulu începutu cu cetírea evangeliiei Învieri, ce încéta în Dominec'a a 5-a a S. Pareseme, este de

¹⁾ Pest'a 1862.

a-se sustiené și respective tacite observá și atunci, cându spre exemplu, că în Dominec'a Floriiloru și în numitele domineci după Pasci sunt alte evangeliie prescise, și se se numere după ordu, — séu pentru acestu restempu încéta observarea principiului statoritu întru urmarea cetirei acelor Evangeliie? —

A buna séma ar' fi tare de doritu déca spre exemplu dela Scaunulu metropolitanu în totu anulu pentru tóta provinci'a besericésca s'ar' emite unu directoriu precisu întru observarea presciseloru tipicului, că asia preotimea nóstra întru celebrarea cultului divin nu numai se aiba o cinosura esacta, și într'ace'a se fia uniformitatea ce-o pretinde chiaru și majestatea cultului besericeii nóstre.

Aceasta dicu și pentru ace'a, de ore ce de o parte prescisele tipicale ale besericeii nóstre sunt de totu complicate și receru studiu îndelungatu și cunoscintia estinsa în trebile rituale, pre cându de alta parte în buna parte a preotimei nóstre lipsesce ace'a cunoscintia nu din alte cauze, decatu că: 1. Séu nu a avutu ocaziune de a fi introdusu că clericu în cunoscintiele rituriloru și presciseloru tipicului besericeii nóstre; pentru-că cei ce studiéza în seminaria de ritu latinu invétia asistarea și óresi careva cunoscintia a ceremonieloru și presciseloru besericeii latine, — dăra de ritulu orientalu neci că audu ceva, — éra cei din seminariile nóstre domestice, — se marturisu numai că dieu nu multu, se ocupa cu trebile rituale asiá cum ar' recere ponderositatea obiectului. Si ce urmédia de aci? Că esindu în cur'a pastorală sunt necesitati spre nu puțină miciorare a demnității preotiesci a invetiá dela unulu séu altu cantoru ori chiaru cronicu.

2) Éra după ce au esitu la pastorire sufletésca bét'a preotime nu are tempu accomodatu spre studiare, pentru-că are se se lupte și cu grigile casnice și ale vietiei de tote dilele, și apoi spre cunoscerea presciseloru tipicului nu e de ajunsu numai o cetire fugitiva a unoru prescise imprasciate în cartile rituale, ci spre ace'a se recere se aiba omulu dej'a din seminaria cunoscintiele fundamentale. Prin o atare uniformitate esacta întru plinirea functiuniloru sacre mai multu rezultatu ar' poté produce preotimea între credintiosi, decatu prin multe cunoscintie teoretice dogmatice altucum folositorie.

Zabranu la 18 Juliu st. n. 1888.

I. Borosiu.

Din viétii'a pastorală

Indrumari practice de Titu Budu.

6. Orele libere și de petrecere.

(Continuare din Nr. 23 an. I).

Deja Senec'a a disu: „Danda est remissio animis“. Pote și debue se cerce recreatiune și preotulu, numai se nu escedeze în petreceri.

Trei lucruri sunt cari periclitéza viéti'a física si morala: vinulu, càrtilé si muierile; cei betrani acést'a au esprimat'o cu versurile urmatóre:

Dives eram dudum
Fecerunt me tria nudum;
Alea, vina, Venus
Tribus his sum factus egenus.

Se graimu mai antaiu despre mancári, seau despre bucuriele mesei.

Multe amu poté aici insirá, inse ne vomu restringe la pucine.

Sadio dice: „Cei întiepleti mânca linu, cei cu fric'a lui Domnedieu pana se satura de diumetate, cei aievea pii pana alina nitielu fomea, cei tineri pana-ce nu se iau blidele din aintea loru, ér' cei nesatiosi pana-ce este locu in stomachulu loru“.

Ore in care clasa amu poté pune pre unii dintre preoti?

Unu preotu a facutu petrecere de carnevalu, si s'a pregatitu cu spese mari cá se fia toti bene prevediuti, dupa petrecere un'a dintre preotesele invitate mergându càtra casa a disu amicei sale: oh e nesuferibilu catu de rea culina are Maria, vediut'ai ce garnirung prostu ne-a datu, turt'a erá necopta, fripturile afumate, si totusi se tiene de economu de frunte

Parinte avé -i inca voia a mai da petreceri de carnevalu?

Suntu si intre preotii nostri cari facu lucsu din mancari, dar' suntu si de aceia, carii apoi se indestuléza si la médiadi cu unu blidu de sematisia.

Gresiescu si aceia si acestia.

Viptulu regulatu lu- face pre omu sanitosu si-lu retiene dela beuturile spirituóse, càci dearendulu omenii cari nu tienu viptu regulatu suntu aplicati la beuturile spirituóse.

Nu potu dara indestùlu recomandá preoteseloru nostre tienerca viptului regulatu si mancarea danda la óre defípte; prin acést'a se voru mantú de multe neplaceri si necesuri.

Am cunoscutu una preotésa care n'a potutu se gatésca gustarea neci candu pana la trei óre dupa amiediedi, si sociulu ei unu barbatu desceptu, teologu eminentu nepotendu rabdá atata fome, s'a dedatu la beuturile spirituóse si a moritu in delirium tremens.

Fia mancarile pucine, 2—3 plese, dar' se fia puse pre mésa la tempulu seu si va fi tóta cas'a preotului vesela si sanitósa.

Apoi se nu se puna mancarile pre mésa neascernuta, ci invelita si ascernuta curatu, premergându si cu acést'a cas'a preotului cu esemplu bunu.

Se trecemu la vinu si la spirituóse.

Dupa cum dice unu întiepletu viti'a viniei produce patru soiuri de struguri, dintre cari celu de antaiu

conduce la sanatate, alu doilea la betia, alu treilea la morburu, alu patrulea la seracia.

Abraham a stá Clara scrie: nu se cuvine cá preotulu se se ocupe cu potirulu intr'o diumetate de óra, ér' cu pocalulu diu'a intréga; ar' debuí se scie preotulu cumcà vinulu face acelu efeptu in omu, cá ap'a in varulu nestinsu, amendoue aprindu si infoca.

Unu preotu care in statu normalu erá barbatu seriosu, indata ce a beutu 2—3 pocale de vinu a inceputu a siuierá, hori si jocá, incàtu poporenii l'au si batjocoritu de pop'a siuieru.

Altulu dela ingropatiuni se ducea deadreptulu la birtu, si nu esia de acolo pana tienea din banii prohodului.

Mare este numerulu acelor'a din cleru, pre cari beuturile spirituóse i-au facutu neómeni.

In parochiele rurale multi de uritu beu cate unu pocalu doue de spirituóse, si pre linu se facu betivi.

Uritulu fórte usioru s'ar' poté incungiurá cu cetitulu si alte ocupatiuni.

Este si mai durerosu déca preotulu se invétia a cercetá càrcímele; birturile suntu pline de aieru infectatu si suntu scolile betiviloru.

Preotii dusi in casile nebuniloru dea-réndulu suntu jert'fa beuturilor, tristu, fórte tristu.

Cunoscutu e si aceea, cumcà cu beti'a ambla si peccatele, si cine pote se numere scandalele cari se facu de cei betivi.

Suntu preoti, cari se duc si la functiuni ametiti de capu si debue se-i tienea cantorele se póta stá pre picíórele sale, seau se imbétia la ingropatiuni incàtu altii i- duc acasa. — Vai si amaru de poporulu care are pastoriu betivu.

La unu preotu betivu s'a adusu pentru botezare unu pruncu a dou'a óra, dicúndu nasii pruncului cá preotulu a fostu beatu candu a botezatu prunculu, se-lu boteze acum cându e treazu a dou'a óra.

Altulu cu capulu plinu a acceptatu pre miri in usi'a basericeí, si întrebându-i voiti se fiti unulu alu altuia, dupa respunsulu afirmativu fara se-i cunune i-a dimisu dicúndu, mergeti acum sunteti cununati; — mirii vediendu cá preotulu e beatu s'au dusu, dar' mirés'a n'a voitu a se duce la mire, dicúndu cá dens'a n'a fostu cununata. — Se póte intipuí scandalulu poporului.

Unu preotu a fostu invitatu la ingroparea unei muieri betrane, si totu odata a fostu rogatu se si predice. — La ingropare eráu trei preoti.

Predicatorele betivu deja inainte de ingropatiune s'a imbetatu. La ingropatiune a inceputu a predicá cu esplicarea locurilor unde se duce sufletulu dupa mórte, candu a ajunsu la iadu deja a lucratu si palinc'a in densulu si a disu: in iadu se duc furii si toti cei rei si acolo se va duce si acést'a scrófa

betrana si voi toti . . . . . si dupa-ce a eruptu si in sudalmi, l'au prinsu poporeni de bratie, l'au desbracatu de vestmintele preotiesci si l'au depar-tatu dela ingropatiune.

Sciu pre unu preotu care a beutu tóta nóptea si demineati'a s'a dusu a servi s. Liturgia, si a moritu servindu lovitu de ventu. — A moritu in servitiulu lui Domnedicu, dar' cum?!

Beti'a te duce si la tribunalu.

Unu preotu mergându beatu din cârcîma, câtra casa a fostu ajutat de unu vigîlu de nópte; a dou'a di trezindu-se a invinuitu pre vigilu cã a voitu se-lu omóre; tribunalulu a citatu pre ambii, si s'a adevéritu cã preotulu cadiendu pre drumu, vigîlulu de nópte l'a redicatu si l'a dusu cu sil'a acasa, ér' preotulu a cugetatu cã acel'a a voitu se-i face ceva rèu.

Apoi cine pôte se enumere scandalele familiare provenite din betia, cine necesurile si lipsele, cari provinu din betia?

E dreptu cumcã preotii rurali au si tempu destulu a se urî, — inse nu omóre tempulu cu beutur'a, ci cu cetitulu, cãci cu pretiulu aloru doue litre de vinu seau de palinca se pôte cumperã una carte, care intre alte ocupatûni dã desfatare pre 2—3 dile, ér' cele doue litre de vinu numai pre un'a óra.

Déca preotulu n'are altu lucru, pregatésca-se câte cu o predica si éta va avé ocupatiune si nu va fi silitu de uritu a bé vinu si palinca.

Déca cerci continuu ocupatiune, nici in minte nu-ti vine beutur'a; preotii cei lenesi dearendulu suntu si betivi.

Preotulu pôte aflã petrecere si in societati alese, si e frumosu déca se scie portã in modu afabilu, inse e uritu déca-i preste mesura glumeti.

Suntu cari cugeta cumcã cu glumele loru facu placere societatii, pôte . . . inse e siguru cumcã suntu si judecati. In gur'a preotulu nu se cuvinu glumele cele proste, si totusi adeseori audi dela preoti glume neiertate, prin ce se micioréza onórea si auctoritatea clerului.

Buzele preotului se graiesca adevèrulu si se nu esa cuvinte urite demãnda s. Scriptura.

Intre petreceri se numera si joculu cu cartile, si este cam indatinatu cã preotii se se jóce in cãrti.

In genere se pôte iertã joculu in cãrti, déca nu trece preste marginile cuvenite.

De esemplu cându in societate se incepe ceva disputa mare, i-se pôte pune capetu cu unu preferance; seau cându cei din societate se urescu, se pote omori tempulu cu o partida de siachu; inse nu cu jocuri hazarde, nice in modulu: „noctem verterunt in diem“.

Preotii se incunjure jocurile hazarde, cã acele au produsu multe nefericiri.

Unu preotu intre jocu de cãrti trecundu-i banii meruntî a tranisu pre invetiatoriulu se-i aduca cruceri din baserica, — audiindu de acést'a poporeni lui, n'a mai avutu voia a pune cruceri pre taiarulu din baserica.

Ér' unu preotu ore-care se jocã adeseori jocuri hazarde, si déca a pierdutu a aruncatu cartile pre mésa, le rumpeã, seau le aruncã in facia aceluia, care a dobânditu; de unde urméza se se incunjure jocurile hazarde, ér' celu-ce pierde se aiba si tarîa a suportã si pierderea.

Intre petreceri se numera si dantiulu.

Inse dantiulu asemenea nu convine cu demnitatea preotulu. — Astadi a se inverti si a sarî cã unu nebrunu, mane a stã la altariu, suntu doue lucruri forte contrarie.

Preotii se cerce alte distractii mai nobile, cu cu cari se pota cascigã si siesi si altor'a placere, d. es. se caute distractia in si cu music'a, — music'a lu- pôte delectã pre preotu si in órele sale cele bune si in necesurile sale.

Ceter'a ori gordon'a i-ti facu óre placute. Flaut'a si alte instrumente de acelu soi pentru crutiarea pieptulu nu se recomanda preotiloru.

Se recomanda mai inadinsu fisharmonica, care e instrumentu practic; cu fisharmonic'a usioru poti invetiã pre pruncii scolari la cântarile besericesci, si prin acést'a se conducu si la pietate. — Preotulu care scie music'a are auctoritate mai mare inaintea docentelu dar' si a poporeniloru sei.

Ar' fi de doritu cã clericii, dar' si preotii se invetie a manuí cutare instrumentu musicalu, cãci fericiti suntu aceia, carii potu laudã pre Domnedieu cu cântari si musica, acestia multiamésca lui Domnedieu, éra carii nu suntu norocosi a scî music'a déca nu e tardiu se o invetie.

Preotulu cã ori si cine altulu are lipsa de distractia, inse si lui suna cuvintele s. scripture: tóte mi- suntu iertate, dar' nu tóte mi- suntu spre folosa.

Distracti'a cea mai placuta o pote cascigã preotulu in societate culta.

Preotii culti suntu bine primiti in societati, ba li-se dã in acele si antaetate.

Inse se-si aduca aminte preotii cumcã in societate debue se fia forte precauti si cumcã maiestri'a conversarei stã in alegerea obiectulu cuveninciosu, pentru ace'a amice tenere nu fi fara obrazu, nu te laudã cu esperintiele tale, nu hulî pre alii, nu te laudã pre tine insuti, fi circumspectu in vorbirile tale si in alegerea amiciloru tei, cãci in societate aparu mai degraba slabiciunile cuiva, tu nisuesce a nu da espresiuone acelor'a.

Unu preotu aveã datin'a rea a dice mereu duca-lu draculu, si dupa-ce a observatu cã pentru

acést'a lu-ridu, a inceputu a dice bata-lu Domnedieu, si eráu cele de pre urma a lui mai rele decâtu cele de antaiu.

Petrecherile in societátile culte dau distractia placuta preotului, inse socotesca preotulu se nu se faca glumetiulu societatii, deore-ce preotulu e cu atátu mai urbanu cu câtu e mai seriosu.

Nu este iertatu inse a despiciá nice societatea poporului, càci poporul se bucura déca pote onorá in midiloculu seu pre parintele seu sufletescu.

Póte fi cineva condescendentu, adeca se póte plecá càtra poporu, fàra se fia de lipsa se se faca si densulu prostu.

Dela jurstari aterna, cà óre consultu e cá preotulu se iee parte la nunti si alte petrecheri populare.

E dreptu cà déca preotulu e de facia, nu se facu atátea vorbe scandalóse, inse poporul se genéza asi petrece dupa placulu seu, si nu potemu pofí cá óre-careva societate de dragulu nostru se lase datinile sale, acést'a o potemu face între ómeni asemenea cu noi, inse a face presiune asupr'a libertátii individuale nu e consultu.

Poporul asisderea are lipsa de óre de petrecere.

Dreptu ace'a facia de petrecheri urméza regul'a: fii rigorosu facia de tine si iertatoriu facia de altii, folosescete de avantajile vietii, inse nu gustá placerile ei.

(Va urmá).

Casuri practice din teologi'a morala

de Dr. Isidoru Mareu, profesora in seminariulu teologicu din Blasiu.

Casulu 1. Preotulu Florente, afinduse prin 14:26 Septembrie. (Inaltierea stei cruci) la parochulu Constantinu Sorescu, a fostu invitatu din partea acestui'a a concelebrá, la ce s'a si invoitu Florente indata. Dupa ce au mersu inse ambi la s. beseric'a vediendu Florente cà Constantinu la proscopedia in locu de vinu intrebuintéza mustu, storsu numai atunci din struguri, a declarat: cà densulu la nice una intemplare nu va celebrá si consacrá cu mustu, de orece, dupa parerca densului, mustulu nu este materia valida la perfacerea sacrificiului liturgicu; la acestea replica parentele Sorescu, cà in giurulu acel'a, dupa ce se indulcescu strugurii, nime nu mai duce vinu la besereca, ei totu cu mustu se celebréza.

Se cercamu in catu au dreptu numitii preoti.

1. Este falsa opiniunea preotului Florente, cà mustulu nu ar' fi materia valida la celebrarea santei liturgie, de ore ce in specie si mustulu este vinu, prin urmare in casu de necesitate, se pote consacrá in mustu¹⁾.

Era Papa Iuliu I dice: „si necessitas fuerit, botrus in calice comprimatur“.

2. Totusi a lucratu intieptiesce Florente, abstienenduse dela celebrare, deorece celebrandu, in

mustu ar' fi lucratu contra conscientiei s'ale, prin urmare ar' fi peccatitu. Afara de acea mustulu desi e materia valida, totusi este illicita, si cene ar' perface in mustu, afara de casulu necesitatei, ar' peccatui greu.

Necesitatea de a celebrá Florente inse in casulu din cestiune n'a subversatu.

3. Ore peccatui'a parentele Sorescu celebrandu totu cu mustu, de candu se indulcescu strugurii, pana candu tierbe vinulu?

Respundemu afirmativu, condusi fiendu de urmatoarele ratiuni:

a) Daca in tienuturile unde nu se produce vinu, se pote provedé beserec'a cu vinulu de lipsa la celebrarea santei Liturgie pre anulu intregu, cu atatu mai usioru se ar' poté face acést'a in tienuturile, unde se cultiva viti'a de vinia. Prin urmare usulu, la care se provoca parochulu Constantinu, mai bene l'amu poté qualificá de unu abusu, ce trebue se se delature fora amanare.

b) Noi la perfacerea misteriosa a sangelui divinului Salvatoriu, trebue se indebuintiamu, ce'a ce a indebuintiatu Domnulu nostru Isusu Christosu la cin'a ultim'a; D. Christosu inse a indebuintiatu vinu, nu mustu¹⁾. Ergo.

c) S. besereca vorbindu despre materi'a santei Eucharistie, invetia cà materi'a Eucharistiei este panca de grãnu si vinulu de viti'a²⁾.

d) Sinodulu Trulanu (dela an. 692) in can. 23 opresce espresu indebuintiarea mustului la perfacerea sacrificiului liturgicu dicandu: cà „strugurii, ce se aducu la besereca se se binecvente si se se imparta celoru ce voru pofí din pârg'a acestui fructu. Se opresce inse a face din ei s. sacrificiu celu fara sange, séu a i amestecá cu s. cuminecatura³⁾“.

e) Vinulu mai multu decatu mustulu corespunde la esprimarea efectului santei Eucharistie, care este delectarea spirituala, de ore ce scrisu este in ps. 103 „Vinulu anim'a omului desfetéza“.

f) In fine mustulu, desi este in specie vinu, totusi nu este curatu, ei contine mai multe ingrediente inconsecrabili, cari numai prin ferbere (fermentatiune) se delatura. Si din acésta cauza nu se cuvene a perface in mustu. In respectulu acést'a scrie principele scolei S. Thoma: „Prohibetur, ne mustum statim expressum de uva in calice offeratur, quia hoc est indecens propter impuritatem musti⁴⁾“.

Casulu 2. Preotulu Comodu vinulu destinatu la perfacerea sacrificiului liturgicu -lu concrede cu totulu grigei cristicului (fetului), care ne sciendu manipulá vinulu, adese ori aduce la besereca vinu deja ocietitu. Dar' parentele Comodu nu-si face scrupuli

¹⁾ V Concil. Cartag. III din 397.

²⁾ Concil. Florent. si conciliu provincialu I alu provinciei besericesei de Alba Julia si Fagarasin Tit. V. c. 4.

³⁾ V. Dr. Ratin Institutiumile dreptului besericesu p. 148.

⁴⁾ 3. q. 74. a. 5. ad 3.

¹⁾ v. s. Thoma: 3. q. 74. a. 5. ad 3.

din acést'a si consacra, dicundu: cà dora totu vinu-i si celu inacritu. Corectu judeca parentele Comodu?

Casulu 3. Totu parentele Comodu cu ocasiunea pregatirei (proscomediei) la s. liturgia, cate una data nu torna de locu apa in vinulu destinatu spre consacrare; alta data erasi tremurandu-i manile se scapa de torna in s. potiru mai atat'a apa catu-i si vinulu.

Ore gresiesce Comodu candu nu torna apa de locu? seau candu torna atat'a apa, pre càtu vinu este in s. potiru? si deca da! ce are de facutu?

Documente istorice.

Eminentissimi e Reverendissimi Signori Padroni Colendissimi Benignissimi.

Grande grazia veramente per me, Principi Eminentissimi ed allegrezza alli Fratelli, in vedere dalla Paterna lettera delli 19. Novembr. dell' E. E. V. V. che i tre alunni quest' autunno da noi spediti per quel Collegio Urbano di Propaganda Fide siansi arrivati felicemente ed accolti con amorevolezza e carità sopra i nostri e loro meriti: Che Domnedio rimeriti tanta misericordia, tanta bontà e benignità delle E. E. loro con sua mercede sempiterna, giacchè noi altri nonne potremo mai!

Arrivarono aspettati a Balasfalva alli 26. Novembre prosperamente eziandio i tre nostri Padri dall' E. E. V. V. spediti, ed appena arrivati ricevertero da noi chi facultà d'informare la sitibonda Gioventù copiosissima, chi patente d'uscita continuo all' Uffizio, alla sagra Missione, giacchè mēssis multa et alba nunc ubique, nunc tempus acceptabile et rigidum che fa constringere la Gente alli Carboni, avidi di sentire la nostra dottrina e ricevere la S. Fede, come anche si convertono a meraviglia. Colla visita nostra dalli 10 Agosto insino li 10. Settembre per il fiume Samusio verso le parti d'Ungheria, si convertirono 40. villaggi intieri; sicchè dopoich' io per la Dio grazia benchè indegno *debole fatto dall'esilio* entrai a quest' Ovile pieno pienissimo de' lupi rapacissimi, circondato anzi implicato dapertutto delle difficoltà ed appositioni eterodosse, si numerano però al presente da 500 villaggi, che rivenero al medesimo ovile, Deo gratias, qui elegit infirma mundi ut confundat fortia!

M'arrivò a questo luogo anche l'altra paterna dei 3. Dicembre dall' E. E. loro intorno al P. Basilio Keresztesi Curato di Guttembruno nel Banato di Timisiora. che tanto tempo per via di quel clima valetudinario lo facessi rivivere in Transilvania alla natal aria per ricuperare la sanità ed ordinai che ritornò di continuo succedendo in luogo Epifanio Birtok alunno assoluto di Tyrnavia. Lo che significando io con questa una mia umilissima invece di risposta alle due dell' E. E. vostre, con ogni dovuta soggezione e filial riverenza m'inchio da Fogaras li 2. Jan. dell' anno 1775.

Dell' Eminenze vostre

Ossequiosissimo Servo e Capelano
Major Vescovo di Fogaras.

Eminentissimiloru si Reverendissimiloru Domni! Patroniloru pregratosi!

In adevèru pré mare gratia pentru mine Eminentissimiloru Principi si mare bucuria au avutu Fratii, candu cetiramu din epistolele Eminentieloru Vostre de dto 19

Novembre, cà cei trei teneri tramisi de noi la Colegiulu Urbanu au ajunsu senatosi si au fostu primiti cu iubire parintiesca, resplatesca-ve bunulu Domnedieu pentru aceste fapte de indurare, bunatate si binevointia, cà-ci noi nu o vomu pote face in veci.

Cei trei calugari ai nostri au ajunsu senatosi la Blasiu la 26 Novembre si indata au fostu dispusi parte se instrueze tenerimea forte numerosa setosa de invetiatura, parte se ésa la missiuni si functiuni basericesci; deórece secerisiulu e mare si pretutindene coptu, acum e tempu acomodatu, cà-ci fiindu si rece, poporulu e necesiatu se sieda acasa setosu a ascultà invetiaturele nòstre si a primí sant'a credintia si multi de minune imbratfsiera sant'a unire. Cu ocasiunea visitatiunei canonice dela 10. Augustu pana la 10 Settembre in tienuturile Somesiului de càtra Ungaria s'au intorsu 40 de sate intregi si astufeliu de presinte din darulu lui Domnedieu desí nevrednicu si slabitu de esiliu, am intratu in diecesea acést'a plena de totu de lupi rapaci, incungiurata si incurcatu de multe greutati si impotriviri eterodosse, totusi potu numerá ca la 500 de sate intórse la unire, pentru ce multiamita lui Domnedieu, care a alesu cele debile cà se confunde cele tari.

Primii totuodata si epistol'a Eminentieloru vòstre de dto 3. Dicembre in privint'a administratorelui din Guttembrunu din Banatu Vasiliu Keresztesi, pre care din caus'a recuperarii sanetatii l'am revocatu la aerulu natalu si in loculu lui am dispusu pre Epifaniu Birtocu teologu absolutu din Tirnavia.

Acést'a facandu de scire ca respunsu la doue epistole ale Eminentieloru vòstre, cu tota supunerea si devotiunea fésca sum

Alu Eminentieloru vòstre

Fogarasiu 2 Januariu 1775

celu mai plecatu servu si capelanu
Major episcopu dela Fogarasiu.

Sciri diverse.

Escelenti'a Sa Preasantitulu Metropolitu *Dr. Joannu Vancea* a visitatu de curundu tote institutele de invetiamentu din locu, ér' Vineri in 12 a lun. cur. a cercetatu seminariulu teologicu asistandu la prelegerile profesoriloru de teologia.

Aronu Papiu notariu consistorialu si *Stefanu Popu* vice notariu consistorialu suntu denumiti de secretari la tribunalele matrimoniali din locu: celu de antaiu la tribunalulu matrimonialu de II instantia pentru diecesele sufragane, er' alu doilea de secretariu la tribunalulu matrimoniatu de II instantia pentru archidieceasa; *Aronu Deacu* prof. gimnasialu s'a denumitu de membru in comisiunea scolastica archidiecesana si la esectoratulu archidiecesanu; — *Damianu Elia Domsia* ieromonacu basilitanu si *Dr. Vasiliu Hossu* prof. de teologia suntu denumiti de membri in comisiunea pentru revisiunea cartiloru besericesci.

Jaonu Ardeleanu profesoriu la gimnasiulu nostru din Blasiu a edatu deja parte I si II diu opulu seu intitulatu: „Istori'a diecesei Oradane“, cari ambele se si potu procurá dela autoriulu in Blasiu.

Pretialu ambeloru pàrti este 1 fl. 40 cr. v. a., éra separatu pretiulu partei I este: 80 cr. v. a., éra alu partei II 60 cr. v. a. Pentru tinerimea studiosa autoriulu o dà cu pretiulu scadiutu de 1 fl. v. a., éra separatu partea I cu 60 cr. v. a., éra partea II cu 40 cr. v. a. Colectantii dela 10 esemplarie voru capetá unulu gratuitu.

Partea scolastica.

Planulu specialu de invetiamentu.

Planulu specialu de invetiamentu este, in adeveru, o plânta esotica, cu care s'au facutu incercari de aclimatisare si in scólele nóstre romanesci. Acestea incercari inse n'au fostu urmate cu destula staruintia, vrednica de o cauza, atâtu de importanta, pentru progresulu scóleloru poporale. Acést'a planta esotica, déca mi- este permisa asemenarea, a fostu straplantata la noi in mai multe esemplarie; dar', dupa-ce din parte competenta, i-s'au descrisu calitatile, i-s'au aretatu conditiunile, in cari prosperéza, i-s'a doveditu folosulu s. a., dupa tóte acestea, esemplariile distribuite, s'ar' potea díce, stau neingrigitte, inecate de buruieni, neudate, necuratíte, cu unu cuventu suntu espuse pericolulu de a-se stinge cu totulu.

Acést'a impregiurare e destulu de trista si pagubitória interesulu, ce suntemu detori a-lu avea pentru scóla. Cáci planulu specialu de invetiamentu, tare greu altu-cum de compusu, inlesnesce in modu fórte insemnatu ajungerea scopulu, ce lu- are instructiunea. Cu unu planu bunu specialu, facutu cu conscientiositate, la inceputulu anulu scolasticu, invetiatoriulu inaintéza siguru pre calea cea grea a instructiunei, fára a face salturi si fára a-se teme de retaciri — cá si strategiculu celu bunu cu planurile s'ale, facute in detaliu.

Se vedemu dara, ce este si cum trebuie se fia planulu specialu de lectiuni s'au de invetiamentu! Dar' mai antáiu, nu vá fi de prisosu, a amintí, batar' si numai in tréacatu despre planurile generale de invetiamentu, de cari se tiene si: „Planu de invetiamentu pentru scólele poporali de confesiunea gr.-cat. din Archidieces'a de Alb'a-Julí'a si Fagarasiu“, datu din siedinti'a Consistoriulu Metropolitanu Biasiu in 11 Novembre 1876 — la Nrulu 2871—2876; apoi „planulu de invetiamentu pentru scólele poporale din Ungari'a“ datu de Inaltulu ministeriu de culte si instructiune publica la 26 Augustu 1877 Nrulu 21,678, ér' aceste modificate in modu esentialu prin: „Planulu de invetiamentu pentru scólele poporale nemaghiare“ datu in 29 Junia 1879 cu ordinatiunea Nrulu 17,284.

Tóte acestea planuri si altele, asemenea loru indica numai in termini fórte generali materialulu, ce este de a-se tractá din diferitele obiecte de invetiamentu; de ace'a le si potemu numí planuri generale, de cari se deosebescu planurile speciale, ce ne preocupa.

Planulu specialu de lectiuni se face pre bas'a celui generalu si pre bas'a unoru manuale bune si fiindu-cá la facerea lui suntu de a-se considerá o multime de impregiurari locale pr. numerulu despartiaminteloru, câte are de a-le ocupá unu invetiatoriu etc. de ace'a fia care invetiatoriu trebuie se 'si faca planulu seu — o mostra ne da

domnulu Vasile Petri prin „Planu de lectiuni pentru scóle elementarie romanesci. Intogmitu pre 30 de septamani“, unde díce: Este insa de neaperata trebuintia, cá pensurile se se specifiche mai de-a meruntulu, se se distribue, de nu pre óre, celu pucinu pre septamani, déca este cá progresulu in scólele nóstre se fia mai gradatu, cultur'a mai intréga, mai armonica“.

Deci celu ce se apuca se 'si faca unu atare planu, si chiar' acum la inceputulu anulu scolasticu este tēmpulu recerutu, trebuie se fia cu luare aminte la mai multe impregiurari. Si anume: mai antáiu este de a-se luá in consideratiune durat'a anulu scolasticu, care in comunele rurale este de 8 luni. Dupa ace'a se subtragu dílele de serbatóre si vacantiile prescise, remanendu astu-feliu numerulu díleloru de scóla.

Acum, avendu o buna „impartire a óreloru“ de preste septemana, se póte lesne calculá si numerulu óreloru, câte suntu de a se folosi intr'unu semestru, ori chiar' in anulu scolasticu intregu, la propunerea senguraticeloru obiecte de invetiamentu, ajungendu in modulu acest'a a scí, cá s. e. pentru propunerea religiunei se vinu 80 óre, pentru computu 92 etc.

Trecandu si preste acestea date, neincungiuratu de lipsa la facerea planulu specialu de invetiamentu, trebuie se avemu in vedere si numerulu despartiaminteloru, ce suntu de a-se formá, cá pre acést'a cale se ajungemu a scí, câte óre avemu se propunemu fia carui despartiamentu, din cutare si cutare obiectu de invetiamentu.

Fiindu in chiar' cu tóte acestea si dispunendu de manuale, intocmite dupa pretensiunile planulu generalu de invetiamentu, procedemu la impartirea materialulu pre óre si despartiaminte, si adeca: se calculéza cu scrupulositate, cam cátu materialu se vá potea tractá pre óra la fia care despartiamentu si cátu si unu semestru ori intr'unu anu, din respectivele obiecte de invetiamentu.

Asia apoi se póte alege materialulu, neincungiuratu necesariu de a fi propusu, din celu, ce ar' prinde bine, déca s'ar' potea propune.

Urmandu in acestu modu, lucrámú cá ómenii cu minte, si ómeni cu minte, totu mai cu minte, avemu se ne facemu si noi invetiatorii, caror'a ne este impusa sant'a detorintia de a cultivá in modu temeinicu si armonicu judecat'a, sentiamintele si voiati'a eleviloru, nóue incredintiati. Cá ce ar' díce cinev'a despre acelu omu, care s'ar' apucá se-si faca unu palatu, fara inse de a face planulu acelu'a si adeca fara de a fi in chiar' cu tóte speciile de materiale trebuincióse, cu cantitatea si pretiulu acelor'a, cu dimensiunile edificiulu, cu tempulu necesaru, cu poterile lucrátórie etc. etc. De buna séma, cá unu atare omu, nu numai cá

ar' fi criticat de toată lumea și declarat de nebuu, dar', pe lângă această, ne putem întipăi, ce s'ar' alege de o atare lucrare, dacă s'ar' mai putea sevăși o lucrare și în modul acestă nesocotit.

Acum ce edificiu este mai greu de zidit, ce lucrare prezintă mai multe complicațiuni, mai varii și mai misterioase acțiuni, că spiritul omenesc? În adevăru, că nui află parohia. Și totuși se poate instruiune, cum se cade, chiar' și fără de planuri mai amenunțite? Acestă nu se poate și cu deosebire nu în școlile populare, unde învătătorii, de regulă, au se ocupe mai multe despartiminte și au de a luptă cu multe și multe alte greutăți, între cari chiar' și slab'ă loră pregătire, care nu-i lasă se aprofundeze studiile și astufeliu se face încercări în unu modu ori altulu pentru înmultirea esperințeloră pre terenulu celu vastu, și la noi cam puțină explorat, a-lu prăcei școlastice.

Dar' omenii, la noi, 'și rîdu de atari planuri speciale și se ferescu de ele, pretestandu, că sunt nerealisabile, că mai bine reusiescu, fără de ele, că ar' fi nesce utopii etc. Aceste afirmatiuni inse voru mai avea trecere numai până cându ne vomu pune cu sufletu și cu trupu, că se ne facemu planuri speciale de învătamentu și astu-feliu ne vomu convinge prin noi insine de escelentele însusiri și avantajia, ce ele ne oferescu.

Cătu de bine reusiescu lectiunile și cum se prinde, vedindu cu ochii învătatur'ă, de elevi, o poate constată ori ce învătătoriu, cându se pregătesce cu toată conscientiositatea, cându are în palmi materialulu pentru fia care despartimentu și din toate obiectele, împreună și ocupațiunile scripturistice, ce au se-le rezolveze școlarii, chiar' și numai într'o înainte de amădi. Dar' apoi cătu de bine trebuie se mărğa lucrurile, cându toate suntu puse la cale, toate sunt întocmite, toate regulate încă dela începutulu anulu și se urmăza cu consecvintia la realizarea scopulu propusu?

În direcțiunea această inse, singuratecii dau adeseori de pedeci, foarte greu de a-se delatură; dar' ce'ă, ce la câte unulu causăza greutăți, mai multi și anume: întruniri în conferințe învătătorești, potu sevăși cu înlesnire.

R. Simu.

Cum ar' fi de a se pregăti elevii preparandiali din obiectele limbii materne, că mai bine se se potă ajunge scopulu cu propunerea limbii materne în școl'ă populare?

(Continuare din Nr. 1).

În celea premise am arătat desu cam pre lungu cătu de chiar' se cuprinde în planulu de învătamentu scopulu instruiuneii limbii materne, cătu de corectu îndigita mijlocele, am arătat mai departe, că planulu pretinde instruiune practica.

Și pre lângă toate acestea totu audimu plânsori din toate partite, că cu instruiunea limbii materne — afara

de puțină esceptiuni — nu se ajunge scopulu practicu atâtu de chiar' precisat în planulu de învătamentu.

Șiăsa ani i- învătăm pre copii a vorbi, scrie și cetă și dacă după șiăsa ani copiii esu din școl'ă populare audim plânsori, că fostii noștri elevi suntu forte debili în scriere și cetire.

Nunumai unii parinti inteligenți o șoptescu această între sine, nunumai unele foi de facu spunu câte odata francu acestu adevăru, ci chiar' și ministrulu instruiuneii publice încă a fostu silitu a constată, că cu instruiunea limbii materne nu se ajunge scopulu. Una ordinațiune ministeriale de datulu 1 Ianuariu 1882 între altele dăce: Dacă rezultatulu instruiuneii din preparandia lu- examinațiunu în metodu învătătoriloră și în progresulu acelu'ă în școl'ă populare esperiamu, că încă și învătătorii mai tineri esiti din preparandiele moderne punu pondulu mai multu pre propunerea din manuale sistematice a obiecteloră de învătamentu prescrie în planu, decâtu pre cetirea la întielesu, pre scrierea curată și legibilă și pre concipiare.

Această sună destulu de chiar'! Dar' unde jace eroarea? Eu credu că în metodu, în instruiune.

Se vedemu, cum realizamu intențiunile frumoșe a planulu de învătamentu însirate mai susu.

La începutulu anulu luamu în mână planulu de învătamentu — și dacă fără de acelu'ă nu șcim — ne uitamu că în care clase ce obiectu avem se propunemu, cumperamu o gramada de manuale, aceste le impartim între copii, apoi începemu instruiunea. Luamu apoi pre cum e impartitu manualulu secțiune după secțiune, esplicamu câte ce'ă și întrebamu și asi'ă înainte cu pasi gigantici. Asia propunemu di de di, septemana de septemana, luna de luna până ce ne trădim că se gata anulu școlasticu, cându apoi ținemu examenu. Examenulu succede stralucitu, elevii respundu foarte bine, știu recită celea mai grele regule din gramatica; vorbescu fără de a resuflă, apoi că se arătam mai multu espunemu și caietele la cari au lucratu septemani întregi. Și dacă pre lângă toate acestea mai știu declamă și câteva poezii, victori'ă e deplină, parinti și superiorii lu- încarcă pre învătătoriu cu laude. Numai cătu acestu tablou lucitoriu are unu dosu mai întunecat. Abia la o septemana după acestu examen stralucitu ne vine tatalu unui elevu de alu nostru, tatalu lui Georgiu, care cu ajutoriulu lui Domnedieu implinindu 12 ani a terminatu școl'ă populare, și ne roga că se scriemu fratelui lui Georgiu, care e la militia, o epistolă, căci Georgiu încă nu știe scrie epistolă, dar' vă învătă și elu la militia, că frate-seu. I- dăm câteva sfaturi bune la omulu nostru și-lu facemu atentu, că se-lu țienă în frănu pre Georgiu, căci altu-cum nu se va alege omu asiă bravu că și tata-seu — și apoi fiindu-că omulu nostru a fostu curatorulu bisericeii și acum poate va ajunge juratu, i-scriemu epistol'ă și i-o punemu în mână. Omulu nostru nu ne poate destulu multămă, și ne promite că pre timpulu

aratului se-i aducemu numai aminte déca vomu avé lipsa de plugu.

Éta unu tablou din viétia care n'are lipsa de comentariu.

Unii din noi cu ori ce pretiu ducu in deplinire, ce demânda planulu; altii nici cá se uita in planu, ci inaintéza pre calea acea, pre care a mersu pâna acum. De ambe pârtile scopulu e, cá se se gate materi'a prefapta de planu. Apoi cá cum se se gate? este lucru secundariu. Reulu deci jace intr'acea cá noi luamu literele si nu spiritulu planului.

Planulu de invetiamentu ne aréta numai directiunea si in privinti'a acést'a si autoritatile scolare ne potu dá numai indrumári generale. Acestea nu potu luá in consideratiune relatiunile nóstre locali, de acestea noi trebuie se tienemu contu si inca asiá cá se realisámu intentiunile planului, se ajungemu scopulu finale a aceluia, pentru cá este lucru secundariu cá ajunge-vomu scopurile subordinate, inse neajungundu scopulu principalu lucrulu nostru pucinu vá pretiú.

Si ce facemu noi? Perdemu din vedere scopulu principalu seau finalu si ne tienemu de scopurile secundare; noi luámu planulu dupa cuvinte si din acestea referim scopulu la obiectu si nu la subiectu cu unu cuventu nu vedemu padurea de lemne.

Planulu de invetiamentu ne dá si cursulu instructiunei si partile acestui cursu forméza câte unu ochiu din caten'a, a carei ochiu din urma forméza scopulu principalu. Procedur'a nóstra vá semená cu a faurului, carele vrându se faca o catena, nu impreuna singuraticele ochiuri cându le face, ci le gatesce unulu câte unulu si in urma observa, cá are o multime de ochi, dar' caten'a nu-i cá in palma.

La instructiunea intuitiva deja nu ne nesuimu cá prin acésta se le dámu eleviloru nostri o basa segura cá se formamu idei si concepte, si cá copíi dispunendu de cuvinte corespundietórie acestor'a se scia predá la întielesu cu cuvintele loru proprie celea observate, ci voimu numai se gatámu materi'a cuprinsa in indreptariulu — fia acelu' chiar' si reu — ce-lu avemu indemána.

Ce facemu apoi inca cu scrierea cetirea si gramatic'a? Le punemu in impartirea óreloru: 1. scriere, 2. cetire, 3. gramtica. Le despartimu in trei obiecte separate si le propunemu independentu unulu de altulu, cá si cu n'ar' fi sorori dulci, cá si cum cu tóte acestea trei obiecte n'amu urmari acela-si scopu.

Pentru scriere multiamita lui Domnedieu, cá inca nu avemu manualu separat, dar' cu atátu mai multe avemu pentru cetire si gramtica.

Apoi cum propunu multi din acestea? Comodu pre câtu numai se póte.

Cetese N! Mai departe N! etc. Procedur'a acést'a cu totu dreptulu si tare nimeritu o-a numitu unu invetiatoriu jocu de siacu, pentru-cá intru adeveru pre lângá astu-feliu de procedura copíi nu sunt altu-ceva decâtu

tabl'a de siacu, pre care invetiatoriu sare de ici colea pâna candu la sunetulu clopotielului ambe partile ducu „matt“,

Cum asiá merge si scrisulu. Scrieti bucat'a de lectura 5! — Copíi scriu. Candu suntu gat'a cu scrisorile: se-ti vedu scrisórea N! Nu-i bine, scrie-o inca odata! Cá apoi pentru ce nu e bine, acea pucinu lu- privesce.

Pre ór'a venitoria veti invetiá pronumele aretatorie! Aflatu-le-ati? Se afla pre pagina cutare. — Cupíi in ór'a urmatória le recitéza. Lucrulu descriu asiá suna cam siodu dar' mi-e tema cá in multe locuri merge lucrulu si mai siodu.

Consolatoriu in lucru este impregiurarea cá o parte din invetiatori s'a convinsu cá cu atare metodu nu ne potemu ajunge scopulu. Generatiunea mai tinera si be-tranii, cari inaintéza cu tempulu scrierea si cetirea le impreuna cu tractarea bucátiloru de lectura. Celea de sciutu din gramtica le propunu din gramatici prelucrate metodice. Si aci suntu inca multe erori; in totu lucrulu este inse unu meritu cá adeca respectivii cauta calea adeverata.

Acei'a cari urméza procedur'a acest'a in cea ce privesce vorbirea si cetirea une-ori aréta progresu frumosu, dar' in scrierea corecta (dupa ortografia) in aplicarea conscia a regulelor gramticali nu ajungu mai departe cá cei amintiti mai susu. Unde jace aici reulu?

Pre lângá astu-feliu de procedura reulu jace intr'ace'a cá ne tienemu strínsu de manualu; manualulu este acea ce ne impiedeca intru ajungerea scopului, desi noi amu asceptá ajutoriu dela manualu.

Pre lângá atare procedura elevii nostri voru scí recítá regulele, pentru-cá le-au invetiatu de rostu; pentru fia-care regula voru scí spune vre-o câte-va si din esemplele cari de cari mai frunóse, ce se afla in manualele loru, cáci si pre acestea le-au invetiatu de rostu; voru scí si analisá esemplele acestea, dar' numai acestea, pentru-cá au vedutu cum le-amu analisatu noi; dar' déca lucrulu vá ajunge acolo, cá se formeze ei câte-va propusetiuni, seau déca le spunemu noi câte-va propusetiuni, ori punemu intrebari referitórie la o propusitiune din o bucata de lectura; bietii copíi se oprescu, ér' noi desperamu cá tóta ostenél'a nóstra a fostu in desiertu.

Asiá stámu astadi cu instructiunea limbei in scól'a poporale.

La tóte acestea ar' poté intrebá cineva cá ce vreu dara? — Cáci gramtica trebuie se invetiámu? — Voiu raspunde la intrebarea acést'a dupa parerea mea modesta.

La invetiarea gramticei neci candu nu-i voiú dá in mân'a copilului din scól'a poporale manualu. *In scól'a poporale scopulu este propunerea limbei si nu a gramticei*, scopulu este de a se referi la subiectu si nu la obiectu. Nu sistemulu sciintiei decide cá unde, incatráu se se indrepte propunerea nóstra in scól'a poporale, ci *viétia*. Acést'a este domnulu, cel'a e servitoriulu de i- vomu dá chiar' rangu de comandante.

„Déca scopulu lu- derivamu din obiectu din scientia, si nu din subiectu, din elevu, urméza reulu, cá acolo unde

se întelnescu interesele amendoror'a vomu subordiná fórte usioru interesele celui din urma intereselor celui de ântâiu. Déca vomu luá astufeliu lucrulu școl'a poporale se vá streformá in universitate in miniatura“.

Acestea le dîce pedagogulu Gyertyánffy, si intru adeveru stâmu acolo că o parte din scolele nóstre cu de-sebire celea cu mai multi invetiatori sunt in miniatura universitâti. In fia-care clase e totu altu si altu manualu in folosintia, cá si cum scopulu ar' fi studiarea cărtiloru mai multoru scriitori. Intr'o clase invétia copîii că suntu cuvinte, cari areta cum suntu obiectele, intr'alta clase cuvintele acestea se numescu adiective, seau pôte cuvinte cari areta insusire etc.

Cărtile nostre didactice mai fâra esceptiune au scaderea acea, că suntu scrise din punctu alu sistemului, si nu pentru că se pregătésca pentru viétia. Manualele scrise pentru școl'a poporale mare parte nu suntu altu-ceva decâtu estrase pre cătu se pôte de scurte din cărți șcientifice mai mari. Suntu carateristice cuvintele secretariului de statu, Gőnczy, rostite in adunarea regnicolara a invetiatorilor din 1883: „Aparu multe manuale școlastice. Au fostu si sunt intre ele multe bune, si din punctu de vedere literariu n'avemu ce se esceptionamu in contr'a lor, si eu intru adeveru de multe ori m'am delectatu in ele. Dar' marturisescu sinceru, că totu-de-a-un'a semtiescu unu feliu de amaraciune, de câte-ori cugetu la acea, că in școlele nóstre trebue se le invetie acestea de rostu din cuvêntu in cuvêntu. Ast'a mai antâiu este incorect, a dou'a ora pierdere de timpu in desiertu si a trei'a ora este șchilodirea spiritului“.

Mare parte din invetiatori traiescu in credintia, că deca au propusu obiective lucrurile insirate in planu au facutu destulu chiamarei lor. Déca planulu dîce că in clasa cutare se propunemu propusetiunea simpla, in alta clase propusetiunea compusa, noi facemu destulu acestei pretensiuni, inse ne tienemu de impartirea ce se afla in gramaticelile sistematice, multu déca regulele le propunemu intr'unu modu mai elementariu. Inse de regulele, de sistemulu acest'a elevii nostri, cari au se esa in viétia, n'au nici o lipsa; au inse lipsa că se scia formá propusetiuni, se le scia aplicá, si ast'a nu se ajunge prin regule, ci in loculu prim prin deprindere.

Déca dupa tóte acestea vedemu că cu propunerea nu ne ajungemu scopulu lamentamu in contr'a planului de invetiamentu, lu- dechiaramu de nerealisabilu si aducemu câte de tóte in contr'a lui, cu unu cuvêntu cugetâmu la tóte numai la ace'a nu, că vin'a jace in noi. (Va urmá).

P. Ungureanu.

Esperientie pedagogice.

(Continuare din Nr. 24).

Observări generale.

In urm'a acestoru esperientie speciale voiescu a aretá in genere: că vitiurile si pasiunile cele mai multe provinu dela crescerea cea rea a prunciloru.

Unii parenti in órele libere de lucru, mai cu séma in sérile de érna, in locu se enareze prunciloru ceva istorii morale, seau despre óre-careva fapte bune, ce au implinitu, se punu la vorba cu pruncii lor, si se lauda cu intemplarile pecatoșe a le teneretieloru lor. Spunu fapte de pecate implinite contra deaprópelui: cu ce viclenia au insielatu pre unii si pre altii, cum si-au pascutu vitele in locurile oprite s. a. si prin acést'a inmormentéza in prunci caracterulu religiosu-moralu.

Altii parenti, cându pruncii lor au facutu ceva fapta rea nu-i pedepsescu, si chiar' déca tatalu voesce a pedepsi pre pruncu, mama 'lu opresce si d'in contra, si asia fiindu partinitu prunculu de unu parente, celalaltu care voesce a-lu pedepsi 'si perde tóta auctoritatea, — iubirea si increderea —; ma neci nu voesce prunculu se créda că neascultarea e pecatu contra voei lui Domnedieu.

Unii parenti in locu de a demandá seriusu prunciloru, că se 'si implinésca detorintiele sale i-indémna la implinirea acelor'a cu promisiuni. Câte o data le lauda in facia crutiarea, si prin acea 'i pregatescu spre avaritia si egoismu. Apoi mai multu strica esemplulu, cându pruncii observéza, că parentii lor tóte le facu din setea cascigului, seau inca se si lauda cu fapte de insielatiune inaintea lor.

Sor'a avaritiei si a egoismului e invidi'a. Spre acést'a inca parentii invétia pre pruncii lor: cându facu deosebire intre frati, pre unulu inbratiosindu si favorindu-lu, éra pre altulu fara de neci o cauza indestulitória 'lu totu blastema si batjocurescu.

De acestea stâ aprópe faciari'a, astuti'a, — viclenia — si mintirea. Spre aceste inca parentii invetia pre pruncii lor. d. e. Mam'a a spartu unu pocalu, o óla seau altu ceva, apoi dice catra pruncu: se nu spuna catra tatalu seu, ci se mintiésca: că mâtî'a seau cănele a spartu acelu obiectu, si acést'a se intempla adeseori, cându prunculu dóra neci n'a observatu daun'a. Altii tramitu pre pruncii lor undeva se céra ceva, apoi 'i invétia a mintí: că tatalu seau mam'a sa poftesce: că e morbósa s. a.

Acestor'a se adauge furatulu, că cine se indatinéza a mintí, usioru se pléca si la furatu. Apoi unii parenti neci nu voiescu a observá, că pruncii lor fura câte ceva; ba inca le dicu: că déca 'i va prinde cineva furandu 'i voru scapá ei. Altii parenti se mira că pruncii lor sau facutu furi; inse nu-si aducu aminte, cându singuri 'i tramiteau cá se le aduca: mere, pere, prune, ori alte póme dein gradinele altor'a, spunendu-le: se grigésca ca se nu-i véda cineva. s. a.

Dreptu acea a cresce si a instrúá astu-feliu de prunci nu e lucru usioru, — si neci nu e mirare că nu potu invetiatorii progresá pre cumu se cuvine; căci tempulu prelegeriloru e mai scurtu decâtu celu ce 'lu petrecu pruncii in familia. Apoi pruncii reu crescuti tienu mai multu la cele ce au auditu si vedíutu dela parentii fratii si casnicii lor, si asia ce edifica școl'a, strica crescerea cea rea domestica. Invetiatorii pre langa tóta ostenél'a ce si-o

pana cu crescerea si instruarea pruncilor loru incredintiati, nu potu progresa; căci perdu multu tempu cu stirpirea acestoru vitiuri contrarie moralitatii; ba prin unii prunci reu crescuti se molipsescu si intardia in progresu si cei cu moralitate mai buna.

P. Popescu, invetiati.

Emigrarea mamifereloru.

A plecă la drumu, a caletori numai din placere, a parasí odichn'a de acasa, pentru-că scapatu de grigile merunte ale vietiei se caute recreare, distragere in tieri departate, in tienuturi incantatorie, numai omulu este indatinatu. In modulu acest'a nu emigreza neci paserile, neci mamiferele, neci alte fientie vietuitorie. Catene cu multa mai puternice lega animalele de gli'a tienutului, in care s'a nascutu, decâtu pre omu. Animalulu si-parasescu locul natalu numai din cause deosebite, numai din constringere, că se-si caute patria noua, patria mai buna, undeva pre pamentulu departatu. Acést'a constringere inse e unu motoru puternicu si face se emigreze chiar' si animale asia de greoie precum suntu mamiferele.

Naturalistii pana aci au fostu cu pucina atentiune facia de emigrarea acestoru animale; precandu si acést'a merita atentiune. Dreptu, că in emigrarea mamifereloru nu e acea trasura poetica placuta, carea e intr'a paseriloru, in calea rondonelei, ce tomn'a se duce si primaver'a er' ne saluta; dar' de multe ori se afla in ea una asia trasura dramatica, in cătu anim'a omului se misca si se imple de una compatimire profunda vediendu sortea sermaniloru caletori. In emigrarea mamifereloru inca roleza doue cause puternice, că si intr'a paseriloru: *amorulu* si *miseri'a*; numai cătu in emigrarea mamifereloru *miseri'a* si lips'a mâncarei, beuterei e mai ponderosa, mai batatoria la ochii, decâtu in a paseriloru. Chiar' lupt'a cu *miseri'a* e ace'a, ce dă emigrarei mamifereloru trasur'a dramatica, caracteristica si intunecosa. Atâtu de irevocabilu se ivesce acést'a pre totu pasiulu, încātu asia se pare, că si cându emigrarea mamifereloru aievea n'ar' fi altu ceva, decâtu unu refugiu dela miseria, scapare de perire. Acést'a este una sectiune intunecosa in scienti'a ce tractéza despre viéti'a animaleloru. Naturalistii inca nu pentru acea s'au ocupatu cu ea, pentru că dora ar' fi neinteresanta; ci pentru ace'a, fiindu-că e mai pucinu aparenta si mai greu de urmaritu, decâtu emigrarea paseriloru. Paserile se aduna, se insira la vederea ochiloru nostrii; pre dinaiutea nostra pleca la drumu; mamiferele emigreza cu multu mai pre ascunsu, pre neobservate, si mai cu sema in tempu de nopte se furisiaza. Ostea de rondonele, ce sbora prin atmosfera, rapesce pre ori si ciue, dar' emigrarea sioricelului printre sbrusi, pre ritu, pre campulu seceratu, nime nu o tiene demna de atentiune. Si pre la noi e raritate emigrarea animaleloru; asia dicundu e numai casu esceptiunалу.

Aici sub emigrare nu trebuie se intielegemu una vagabundare simpla, cea ce in vietia mamifereloru e de tote dilele. Animalele vagabundeza, ambla in tote partile

dupa mâncarea loru; celea betrane ambla singuraticie; mamele cu fetii cei tineri, acesti'a érasí,cându sunt alungati de betranii uritiosi, se imprascia si ambla singuratici; unii in drépt'a altii in stâng'a, că se-si caute pana de tote dilele. E lucru cunoscutu, cumcă déca din cutare tienutu este alungatu seau pusicatu unu animalu, nu preste multu se presinta altulu si impopoléza tienutulu. Vesuniile, ai caroru stapani fura pusiti, nu preste multu si- dau de alti stapani. Animalele aventuriare ambla pana candu si- afla unu locu bunu, unu locu acomodatu. Aici apoi se asiedia si avendu una vietia fara de grigie se sporescu, pana candu nu suntu scose din posesiunea loru de careva afinu a loru mai forte, mai destru si mai audace. Acést'a inse nu este emigrare; numai *respandire*, ce depinde dela impregiurari si neciodata nu este sistematica. Vitalitatea si impregiurari favoritorie in genere asecureza mare intindere geografica pentru unele specia de animale. In atari casuri apoi se desvolta si scene asemenea emigrarei si animalele navalescu cu multimea intr'acolo, unde conditionile de viéti'a suntu favoritorie. Asia de es. strabunii nostrii cunoseau aici in Europ'a numai una specie de clotianu. Acést'a a fostu clotianulu de casa (*Mus rattus*), carele altucumu érá investitu cu tóte virtutile generatiunii sale. Nóptea amblá prin edificie, prin magazine, că si unu spiritu necuratu, faceá gauri prin ladóie si hâmbare, mancă slanin'a, incepeá siunc'a, derimá pana, cu unu cuventu nimiciá totu, precum numai se poté implení dela natur'a lui de clotianu. Cu tote acestea o poteau duce cu elu. Unu căne de oi seau una mătia buna era de ajunsu, că se-lu tiena intre marginile cuveniintiei. Si omulu s'a fostu impretinitu cu presenti'a lui. De odata numai se presinta in Europ'a la anulu 1729 unu clotianu mai mare, mai puternicu, carele impreună in sine tote insusirile rele ale neamului seu. Acést'a a fostu clotianulu migratoriu (*Mus decumanus*). Patri'a strabuna a acestui animalu blastematu a fostu unde-va in patr'a centrala a Asiei. In tomn'a anului 1727 a plecatu la drumu de pre tienutulu lacului Caspicu si lenga Astrachanu inotandu preste Volg'a, de aci inaintă spre apusu in cete numeroase, ce nu le poteá opri nimenea. In contr'a acestuia nu multu a folositu cănele; neci mătia. In cursulu riuriloru au ajunsu prin cetati, a coplesitu casele, a ocupatu celariele si a aflatu cale in palatiulu regiloru chiar' asia, că in colib'a seraciloru. Dupa-aceia a caletoritu cu năile si cu omenii de comerciú in tota lumea larga. La anulu 1732 deja érá in Angli'a. In 1750 se vîri in Germani'a, in 1753 in Parisu si in 1755 ajunse si in Americ'a nordica. Si astadi deja si-a completatu calea in giuru de lume; s'a asiediatu pretutiundenea, unde numai s'a invertitu omulu; a caletoritu, a emigratu cu elu, pre apa si pre uscatu crucisú-curmedisú in lume si acum pretutiundenea se afla acasa, inca si pre insulele celea mai departate ale Oceanului.

Clotianulu migratoriu cu acést'a pasire, desteritate si curagiu puternicu alu seu a alungatu din posesiunea

s'a pre vechiulu si bunulu clotianu domesticu, intr'atât'a, încâtu acestu animalu blându astadi se tiene între raritati; celu multu în satele mai ferite si mai departate dela căile de comunicatiune mai afla scapare de afinulu seu vorace.

Clotianulu migratoriu are de a multumi acést'a estindere a sa omului, că-ci elu ia prestatu impregiurarile favoritorie prin comunicatiunea, agricultur'a si comerciulu seu.

Omulu deschide cale, face terenu pentru respandirea mai multoru animale. Abia si-a terminatu calea prin lumea mare clotianulu migratoriu, si éta audimu, că se apropria de noi unu clotianu mai mare, mai puternicu si mai periculosu depre tiermurii ostici ai Africeii, din Zanzibaru, pentru-că chiar' asia se scota din domiciliulu seu comodu pre clotianulu migratoriu, pre cum a scosu si acést'a odiniora pre clotianulu de casa.

Spermophilulu se respandesce din sud-ostu spre nord-vestu si se sporesce si una mesura teribila; elu si-sapa usioru locuinti'a prin impleturile căiloru ferate, cari i-servescu de adepostu bunu. *Siorecii* se presinta pretutindenea, că una plaga regnicolara. Ei se ducu acolo, unde afla productiune abundanta, nutremente de ajunsu. Cu unu cuventu, agricultur'a, comerciulu ajuta în mesura mare respandirea unoru animale. Dupa resbelele lui Napoleonu lupii au penetratu în întreaga Germani'a centrala. Leulu a inaintatu în Afric'a pre urm'a pastoriloru. Roiulu de liliaci urmaresce turmele pasionatorie, precum cauta lutr'a seau vidr'a riuirile celea abundante în pesci.

Una atare vagabundare seau mergere dela unu locu la altulu inse neci decum nu este emigrare adeverata.

Cându în Indi'a se coce fructulu smochiniloru santi, cari suntu plantati în giurulu besericelor, se presinta de pre dealuri multime de ospeti patrupedi nechiamati, moimele asia numite *Sennopiteci*. Acestea se apuca de arbori si-i nimicescu cu una adeverata liberalitate de moima. Bramanii temetori de Dumnedieu cu mânilé inclestare si cu pietate mare privescu pedanteri'a desfrenata si nimicirea usioratica a acestui poporu blastematu; pentru-că si ace'l'a formeza un'a din celea treidiece de milioane dieitati ale hindiloru; moimele acelea le considera de santi, cari au venitu, că se privesca, câtu a fostu de diligentu omulu si cum i-a succesu culesulu smochineloru. Hindulu li-edifica acestor'a templu, acestor'a li-produce fructele de smochinu. Blastematele de moime se si presinta în totu anulu în acestea locuri pre tempulu cocerei smochineloru.

Chiar' asia de punctuosu se presinta în Afric'a *pavianii* (moime) pre tempulu, cându se secera risicasi'a si diferitele pásături; decimeza productiunea, apoi érasu disparu, că si cându ar' fi voitu numai se se convinga despre ace'a. că óre omulu ingrigitu-s'a de productiune în anulu ace'l'a. Acést'a amblare a moimelorú inea nu e emigrare adeverata. Presentarea lorú în cutare locu depinde dela productiune. Déca omulu n'ar' cultivá smochinele si risicasi'a, moimele nu i-ar' cercetá pamentulu. — Emigrarea este cu totulu altu ceva. (dupa Bhrem). (Va urmá).

Mâncările si beuturile calde.

Inca în tēmpurile vechi sciáu cum-că mâncările si beuturile calde au efectu stricatosu asupr'a sanitatei, dar' ace'a nu o sciáu, că acestu efectu reu la ce temperatura se incepe si în ce stă. În tēmpurile mai nóue multi naturalisti si-au datu silinti'a, că se afle acést'a si au facutu mai multe esperimente cu animalele domestice. Asiá li-s'a datu căniloru la 15 minute dupa mâncare 260—300 grm. de apa cu temperatur'a de 45—65° C. si s'a adeveritu, cum-că si beuturile cu acést'a temperatura inea au efectu stricatosu asupr'a organeloru digestive.

Sectionarea animaleloru sacrificare în interesulu instructiunei a aretatu, cum-că ap'a fierbinte a produsu multe schimbări morbide. Temperatur'a de 55° C. a provocatu acumularea sângelui si cataru în membran'a mucósa; caldur'a de 60° a produsu si rane, er' cea de 70° C. aprindere de stomacu acuta; ap'a de 75—80° C. a stricatu de totu parietii stomacului. Acestea esperimente firesce s'au facutu cu animale de es. cu iepuri, cari de comunu traiescu cu mâncari reci, dar' cu tóte acestea e fórte probabilu, că si la omu mâncările si beuturile calde tulbura digestiunea si producu stările morbide mai susu amentite. Dr. Spáth a esperiatu inusui, că ap'a la 55° C. se póte inghití în cuantu micu, dar' tienuta în gura frige.

Mâncările solide de es. fripturile de 55° C. se potú mancă, dar' la una temperatura mai inalta ardu gur'a si în stomacu producu apesare si inflare.

De comunu satenii, cari mânca la olalta din câte unu blidu mare, iau mâncările în stare mai fierbinte. Aici temperatur'a decomunu e de 60° C.

Mâncările fluide mai bine se potú întrebuință calde, de câtu cele solide, acést'a se póte esplicá asiá, că celea fluide stau mai pucinu în gura, pre cându celea solide trebue róse si astu-feliu au se remána mai multu tēmpu în gura.

Efectulu stricatosu alu mâncárilorú si beuturilorú calde se manifestéza în diminuarea seau nimicirea simtiului gustativu. E documentatu, cum-că limb'a, déca a venitu în atingere cu ap'a de temperatur'a 50—55° C. numai simtiesce dulceti'a sacharului. Acestu efecta e si mai potentiatu la una temperatura mai inalta. Cându bucatarii gusta mâncările în stare prea fierbinte, adeseori le facu prea sarate.

Mâncările prea fierbinti au si acelu efectu daunatosu, că bucaturile fierbinti nu potú remané tēmpu de ajunsu în gura, prin urmare nu se potú insalivá cum se cade si asiá neci nu se potú digerá bine.

Mâncările prea fierbinti periclitéza smaltiulu dentiloru, mai alesu deca pre ele se folosescu beuturi reci. Deca se crepa smaltiulu, dentele incepe a se stricá.

Esperimentele mediciloru demustra, cum-că temperatur'a de 40—50° C. e mai salutaria atátu la mancarile fluide, câtu si la celea solide.

Individii, cari suferu de stomacu au se incungiere mâncările prea calde. Deosebita grigia trebue se avemu la

nutrirea copiiloru sugatori, ce se cresc in modu artificialu cu tiutîli etc. Aici temperatur'a se fia egala cu cea a laptelui maternu, carea are 38° C. asiá dara si laptele animalicu, ce se dá copilului, inca are se fia totu asiá de caldu.

Serbatorile din Naseudu.

Domineca in prim'a Octobre s'a inceputu in Naseudu septeman'a serbatoriloru. In aceasi dí dupa am. a sositu Escelentia Sa, episcopulu rom. cat. Franciscu Lönhardt. Primirea ce i s'a facutu a fostu dupa potintia splendida. Inteliginti'a din Naseudu fara deosebire de natiune si religione in urm'a unei contielegeri intempnara pana la marginea cercului. La capulu opidului l'a asteptatu inteligenti'a cu primariulu in frunte, corulu profesoralu si invetiatorescu cu studentii si pompierii. La usia besericea a fostu postatu clerulu greco catolicu si in usia administr. paroch. rom. cat. care a tienutu vorbirea de primire. Dupa ce s'au finitu rogatiunile in beserica, diversele corporatiuni si-au facutu curtenirea la Escelentia Sa. Luni in 2 Octobre s'a celebratu mis'a pontificandu Escelentia Sa, la care a participatu éراسi inteliginti'a corpulu didacticu, scolarii si unu publicu numerosu de tote confesiunile. Dupa finirea misei s'a facutu confirmarea a catoru-va prunci si doi adulti. La 1 ora postmer. a fostu unu prandiu comunu la care au participatu o multime de honoratorii. Escelenti'a Sa a toastatu pentru progresarea locuitoriloru din Naseudu in cultura. Dupa prandiu Escelenti'a Sa a plecatu spre Rodn'a. Abia se departá inaltulu ospe si se incepura noue pregatiri de serbatorire. La capulu din susu a Naseudului se redicá unu arcu, pomposu cu inscriptiunea: „Bine ati venitú“. Dela arcu si pana la besereca se inarborara ramuri verdi de ambe partile stradei. Publiculu acum se aretà de tote partile. La 3 Octobre dupa amedia incepura a sosi Inaltii ospeti invitati a participá la serbatoarea din 4 Octobre 1888 st. n. candu s'a serbatoritu nu numai aniversarea deschiderei gimnasiului si onomastic'a Maiestatiei sale, ci si iubileulu de 25 de ani a esistentiei aceluia si benedfcerea noului edificiu gimnasialu, care nu are parechia in patria. Celu de antaiu, care ajunsse in Naseudu a fostu comisariulu regiu, comitele supr. bar. Bánffy insocitu de deputatulu dietalu Dr. Jellinek. La marginea cercului fu primitu de o deputatiune numerosa in frunte cu preto-judele cereualu. Dupa primire deputatiunea se impartí in doue. O parte condusa pre comisariulu spre Naseudu unde la arculu triumfalu a fostu intempnatu de primariulu opidanu. Aici erá asiedata junimea studiosa, corpulu didacticu, inteliginti'a si pompierimea. Dela arcu a fostu insocitu de deputatiune pana la cuartiru. O jumetate de ora dupa aceea a sositu Ilustritatea Sa episcopulu Gherlei insocitu de Ilustritatea Sa consiliariulu de sectiune in ministeriulu de culte Dr. Joanu Klamarik, apoi de reverendiss. canonicu D. Coroianu, secret. V. Pordea si profesorulu de teologia Dr. Joanu Popu. Pentru intempnare s'a esmisu o deputatiune cu vicariulu Naseudului in frunte, care se

primesca Inaltii ospeti inca la gara. Deputatiunea la care se alaturara si alti honoratorii la petrecutu spre Naseudu. In cale a fostu primitu de deputatiunea remasa la marginea cercului, in Naseudu la arculu triumfalu de primariulu opidanu éras la besereca de numerosulu cleru, care l'a asceptatu in ornatu. Dupa litia s'a dusu la cuartiru in locuinti'a vicariala, ceialalti in cuartirele destinate prin comisiunea de incuarterare. Indata dupa aceea incepú grandios'a serenada cu tórtie. Inceputulu s'a facutu in edificiulu vechiu gimnasialu unde erau asiediate diverse transparente. Aici se cantara cateva piese, dupa care conductulu merse spre locuinti'a Ilustritatea Sa dlui episcopu a Gherlei Dr. Szabo. Unu scolariu din clasa a VIII l'a binecuventatu in numele junimeí la care episcopulu a respunsu cu evente parintiesci. De aici conductulu a mersu la comisariulu regiu, la consiliariulu de sectiune Klamarik, la presedentele comitetului administratoriu si la colegiulu profesoralu adunatu in sal'a de conversare in vechiulu edificiu gimnasialu. In totu loculu s'a vorbitu si s'a respunsu. Vorbirile le-au tienutu scolarii.

In 4 Octobre demaneti'a junimea studiosa cu corpulu didacticu s'a adunatu éras la vechiulu edificiu gimnasiale, unde luandu-si remasu bunu dela vechiulu edificiu junimea a mersu la besereca. Mis'a s'a celebratu asistandu clerulu in numeru considerabilu de catra Ilustritatea Sa. Dupa misa s'a cantatu: „Marire intru cei de susu“ si dupa aceea in procesiune au mersu cu totii la noulu edificiu. Aici s'a facutu mai antáiu santfrea apei, s'a stropitu noulu edificiu, apoi sa facutu santfrea stégului gimnasialu predarea si primirea edificiului si a stégului gimnasiului. Finindu-se ceremoniile s'au inceputu curtenirile. La comisariulu regiu curtenitorii au fostu condusi de Ilustritatea Sa episcopulu care a esprimat semtiementele de loiatate ale celoru presenti si a rogatu pre comisariulu regiu se fie interprete la inaltulu tron. Dupa acést'a s'a facutu curtenire la Ilustr. Sa episcopulu, la Ilustr. Sa Klamarik, la presedentele comitetului si deputatulu Jellinek. La 2 ore s'a inceputu banchetulu, care s'a tienutu in nou'a sala de gimnastica. Cu ocasiunea acestuia s'au tienutu 13 toaste oficiose si afara de acelea multe neoficiose. La loculu primu au fostu toastele pentru: Maiestatea Sa, Inaltulu regimu, Metropolitulu Vancea, episcopulu Szabo, comisariulu regimu, direct. supremu etc. Sér'a a fostu unu balu splendidu, care asemenea s'a tinutu in sal'a de gimnastica. Episcopulu a plecatu cu suit'a sa indata dupa banchetu, ceialalti domnitori in diu'a urmatoria. La balu a participatu si comis. regiu, consiliariulu Klamarik si deputatulu Jellinek si au privitu cu atentiune jocurile romanesci batut'a si calusieriulu jocate de scolarii imbracati in costume romanesci.

M. Popu.

Sfârsítu, sfêrsítu, sfêrsítu....!

Va cugetá cinev'a cá vreu se infricu lumea cu sferítulu adeca cu cód'a vécului vediendu atatea sfêrsíturi ori sfêrsíte in fruntea acestui articlu. Dómne feresce de asiá ceva! Ór'a ace'a nice angerii din ceriu nu o sciú,

necumu unu omu pamenténu, care are se arete numai abusulu, ce se face in limba-ne cu intrebuintiarea unoru rele cuvente, intre cari *sfêrsîtu* ocupa locul celu mai de frunte.

Mai bine de unu seclu limb'a romanésca e in continua fluctuatiune. Lucrulu acest'a inse nu ne mira de locu, déca socotimu că in acestu tempu cade epoc'a renascerii ei. Incepundu mai alesu dela anulu 1780 cu Clain si Sincai literatorii români si- dederă silinti'a, si si-o dău si astadi a ingrigi si cultivá celu mai scumpu tesauru ereditu dela stramosi: *Limb'a*. Toti diceau, si dîcu, că trebue sustienuta, grigita, nutrita, cultivata, dar' cu privintia la modulu cumu ar' fi se se ingrigesca, se se cultive, nu conveniáu si nu convinu inca.

Unor'a le trebuiá limb'a romanésca *pura* ale carei elemente se fia tóte latine, si in urmare cereáu lapedarea toturoru cuventeloru straine, ce in decursulu negreloru vécuri s'au incuibatu in limba-ne, si inlocuirea loru cu cuvente noue — neologismi — imprumutate din latina si limbele sorori.

Altor'a din contra le trebuiá limba romanésca *poporala*, in care se fia conservate si intrebuintiate tóte cuventele ce se audu in gur'a poporului, fia ele si de origine straina, imprumutate si introduse prin contactu, au chiar' impuse cumva.

Ér' altii, tienendu calea mijlocia, cereáu că numai acele cuvente straine se se elimine din limba-ne, cari au nu suntu naturalisate inca, au nu destulu de generalisate, precumu si acele, cari, desí introduse in usulu limbale, le potemu supleni usioru cu cuvente de origine latina aflatorie in gur'a poporului ori in cartile vechie romanesci, ér' la introducerea neologismiloru se se proceda pre incetulu si cu cumpetu. Acestia diceáu: nu vomu introduce cu redicat'a cuvente noue câtu cu éale câtu fara cale, dar' nice vomu conservá tóte gunoiele, ce strainii ni-le lasara cá moscenire amara in diversele tienuturi locuite de români. Nu incape la indoiéla că acestia lucrara mai intieptiesce tienendu bunulu cumpetu si in o parte si in alt'a: in medio veritas.

Astadi ultra puristi nu suntu, precumu nice de aceia, cari tienu mortisiiu la tote gunoiele erédite dela straini, si in adeveratulu intielesu alu cuventului eli n'an esistatu nice odata nice unii nice altii. Ér' déca de acestia nu esista, ar' urmá se esiste de celi cumpetati, cari urméza calea mijlocia, dupa-ce limb'a romanésca se vorbesce si serie si astadi in mesura mare, cá nice odata pana acum'a. Asiá ar' fi se fia, si intru adeveru ar' fi si cu dreptate si bine si frumosu déca „amu cercá tóte si ce este bunu amu tiené“. Inse dorere! astadi nu suntemu cumpetati nice in o parte nice in alt'a, astadi intrebuintiamu de-a valm'a atátu provincialismii straini câtu si neologismii, de cari altmentrea nu avemu nice cea mai mica lipsa, si nu arareori vede omulu in scrierile nóstre standu alaturea, cá nesce copii resfatati, cei mai de josu si necunoscuti pro-

vincialismi cu cei mai cutezati neologismi, er' cuventele si formele neosiu-romanesci lasate la o parte si chiar' despretiuite. Nu numai, ci in locu de a reinviá din cartile noastre vechie cuvente si forme nu numai curatu romanesci ci si frumose si ore cumu cu potere barbatesca, reinviámu din acele-si carti cuvente si forme straine si inca urfte, cari in mas'a poporului nu au prinsu radecini nice odata.

Estu modu introducemu in usulu limbale cuvente si forme rele, stricate, si pre incetulu ne deprindemu cu ele, ér' cele bune, parasindu-le, esu din usu si pre incetulu se pierdu. Intru adeveru omulu nu se pote mirá destulu pentru-ce unii scrietori de ai nostri trecu cu nepasare preste cuvinte romanesci, bune si frumose si se acatia de nescari sdrentie straine!?

Aducu aici numai patru cuvente netrebnice, cu cari de vre-o cativa ani incóce se face adeveratu abusu in limba — din scientia ori nescientia ori dora chiar' din rea vointia.

1. Loculu celu mai de frunte intre ele lu- ocupa a *sfêrsi* cu derivatele lui.

Bunulu cetitoriu nu are de câtu se iee a mâna si se cetésca unu diurnalu de ale nóstre cá se se convinga de abusulu ce se face cu intrebuintiarea acestui cuventu, pentru-cá a devenitu atatu de desu, incátu mai cá nu ai poté affá numeru, in care elu se nu ocură cu gramad'a. — Aducu si aici vre-o câteva esemple: Ne-amu propusu a *sfêrsi* odata cu acésta afacere scandalósa; inainte de tote vremu se *sfêrsimu* cutare lucrare; Inainte de a se *sfêrsi* siedinti'a Dlu *x* se scóla si . . . ; Dlu *y* *sfêrsiesce* declarandu cá . . . ; astu-feliu s'a *sfêrsîtu* actulu alegerii de deputatu in cerculu C. Elu póte servi de modelu; tocmai se *sfêrsise* actulu I candu perdelele luara focu; *sfêrsîtu-ai?*; se *sfêrsi*.

Sfêrsîtu cá substantivuu: forte desu intrebuintiatu in locu de in *urma*: in *sfêrsîtu* s'a liniscitu lumea; in *sfêrsîtu*, omenii cu tactu socialu voru sci . . . ; dar' in *sfêrsîtu*, amu scapatu de . . . ; in *sfêrsîtu* mai amintescu cá . . . ; In *sfêrsîtu*, Dle, a compune, a serie totu acolo ese. In *sfêrsîtu* cu ajutoriulu lui Ddieu ti-scriu si tfe (inceputulu unei epistole!).

I-a pusu *sfêrsîtu*: ploia puse *sfêrsîtu* petrecerii, politici'a puse *sfêrsîtu* bataiei si invalmasiei si restitul ordinea; dlu *x* prin dechieratiunea s'a puse *sfêrsîtu* nedumeririi ce erá in privinti'a administrarii averii scolarie; lucrulu pareá cá nu numai iea *sfêrsîtu*; cu seversfrea actului de alegere starea nostra in continuu agitata a luat unu *sfêrsîtu* ne mai pomenitu; cáci altfeliu treb'a nu-si ajunge *sfêrsîtulu*; agitatiunile ne intrerupte au creatu astfeliu de dispusetiuni in rendurile maseloru inculte, cari la anumite impregiurari potu se duca la unu *sfêrsîtu* din cele mai primejdiose; la *sfêrsîtulu* siedintiei; la *sfêrsîtulu* lunei; la *sfêrsîtulu* anului; incepe a tremurá de *sfêrsîtulu* domniei sale; a pastrá pana in *sfêrsîtu* neutralitatea sa; spre *sfêrsîtulu* acest'a, adeca spre scopulu acest'a latinesce hunc in finem. (Va urmá).